

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 343:541(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2022.4.20>

Сергій Євгенович Абламський,

*кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
відділ організації наукової діяльності
та захисту інтелектуальної власності (начальник);*

<https://orcid.org/0000-0003-4716-3985>,

e-mail: ablamu4@gmail.com;

Юрій Вікторович Лук'яненко,

*кандидат юридичних наук,
Роменська окружна прокуратура Сумської області,
Липоводолинський відділ (начальник)*

**ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА (СТ. 126-1 КК УКРАЇНИ)**

Попередження, запобігання та розслідування кримінальних правопорушень є пріоритетним завданням правоохоронних органів будь-якої правової, демократичної держави. Якщо загальні питання протидії домашньому насильству вже тривалий час досліджуються на науковому рівні, то особливості початку розслідування цього деструктивного явища залишаються малодослідженими, що свідчить про актуальність порушеної для наукової дискусії тематики. Цей аспект також має важливе прикладне значення, про що свідчить аналіз вивченої судової практики. Виокремлено та проаналізовано особливості початку досудового розслідування домашнього насильства.

Ключові слова: насильство, домашнє насильство, запобіжні приписи, фізичне насильство, психологічне насильство, кривдник, потерпілий.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Як свідчить аналіз численних публікацій різної спрямованості, останніми роками у світі існує досить глобальна і критична соціальна проблема, яку навіть прирівнюють до пандемії – домашнє насильство. І таке порівняння не є випадковим, оскільки як пандемія має стихійний характер, негативно впливаючи на життя і здоров'я людини, так і домашнє насильство руйнує найкращі стереотипи про сім'ю, спричиняючи різного роду травми.

Як буденне зло домашнє насильство постійно звертає на себе увагу європейської спільноти, яка здійснила суттєві кроки щодо попередження та запобігання цьому негативному явищу. Задля цього було ухвалено Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Декларацію ООН про викорінення насильства щодо жінок 1993 р., Міжамериканську конвенцію про запобігання, покарання і викорінення насильства щодо жінок 1994 р., Пекінську декларацію 1995 р. тощо. Радою Європи також було ухвалено низку рішень, спрямованих на вирішення проблеми насильства щодо жінок. Важливе значення в цьому напрямі має Рекомендація Rec (2002) Комітету міністрів державам – членам Ради Європи про захист жінок від насильства 2002 р. та Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Останню прийнято називати Стамбульською конвенцією, яка набула чинності 1 серпня 2014 р. після її ратифікації десятима державами.

Упродовж значного періоду часу урядом України приділяється значна увага питанням попередження, запобігання та розслідування фактів учинення домашнього насильства. Задля цього було ухвалено Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII¹. У травні 2003 р. Кодекс України про адміністративні правопорушення був доповнений ст. 173-2 «Вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису» (сьогодні має назву «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»)². У грудні 2017 р. Кримінальний кодекс України був доповнений ст. 126-1 «Домашнє насильство».

Мета і завдання дослідження

Метою статті є виокремлення й аналіз особливостей початку досудового розслідування домашнього насильства (ст. 126-1 КК України).

---

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 12.12.2022).

² Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису : Закон України від 15.05.2003 № 759-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-15> (дата звернення: 12.12.2022).

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі основні *завдання*:

- дослідити законодавство щодо протидії та запобігання домашньому насильству;
- проаналізувати судову практику у справах про домашнє насильство (ст. 126-1 КК України);
- визначити особливості початку досудового розслідування кримінальних правопорушень про домашнє насильство (ст. 126-1 КК України).

Стан дослідження проблеми

Проблемним питанням щодо розслідування домашнього насильства (ст. 126-1 КК України) присвятили свої праці І. Бандурка, І. Басиста та інші. Проте особливості початку досудового розслідування домашнього насильства у вітчизняній юридичній науці не були ґрунтовно проаналізовані.

Наукова новизна дослідження

На підставі комплексного аналізу чинного законодавства України, судової практики та позицій науковців досліджено особливості початку досудового розслідування домашнього насильства (ст. 126-1 КК України).

Виклад основного матеріалу

Сучасний стан злочинності в Україні і ті негативні тенденції, що склались у процесі її розвитку в сучасних умовах, зокрема зростання кількості кримінальних правопорушень проти особи, права власності та громадського порядку, зумовляють необхідність наукових і практичних пошуків протидії зазначеним суспільно небезпечним явищам, у тому числі щодо форм, методів і засобів запобігання вчиненню всіх видів кримінальних правопорушень [1, с. 86]. Ефективна протидія домашньому насильству є нагальним питанням сьогодення. Виділяють такі фактори, що призводять до домашнього насильства: *соціальний* (останнім часом спостерігається пропаганда у ЗМІ дієвих методів виховання із застосуванням насильства); *економічний* (дефіцит життєво необхідних речей, відсутність постійного місця роботи, працевлаштування з низьким заробітком); *психологічний* (стереотипи поведінки); *педагогічний* (відсутність культури поведінки, моралі, громадянства, естетики тощо); *соціально-педагогічний* (відсутність свідомого батьківства, сімейних цінностей у суспільстві, позитивної моделі сімейного життя, заснованої на гендерній рівності, сімейного виховання на основі прав дитини); *правовий* (бачення насильства як внутрішньої проблеми в сім'ї, а не як загальнодержавного негативного суспільного явища, недостатня правова свідомість і правова культура серед населення); *політичний* (схильність до

гендерних стереотипів, недостатня увага до питань сім'ї та гендерної рівності в родині, увага материнству та дитинству, а не сім'ї загалом, недостатня чоловіча увага); *соціально-медичний* (відсутність репродуктивної культури в суспільстві, відповідального батьківства, системи сімейних лікарів, алкоголізм, наркоманія тощо); *фізіологічний і медичний* (порушення гормонального фону, обміну речовин, швидкості реакцій; прийом стимуляторів, нервові захворювання тощо)¹.

У січні 2022 р. заступниця міністра внутрішніх справ України К. Павліченко повідомила, що у 2021 р. до поліції про домашнє насильство заявили на 56 % більше громадян, ніж у 2020 р. Такі цифри свідчать, що громадяни, незалежно від статі, віку, соціального статусу тощо, визнають домашнє насильство проблемою і не бояться заявити про неї. Водночас зростання рівня свідомості й обізнаності громадян сприяє правоохоронцям у зміцненні механізмів запобігання та реагування на насильство². Як свідчать дані учинення домашнього насильства у перші місяці повномасштабного вторгнення РФ в Україну, зафіксованих випадків домашнього насильства стало менше порівняно з попередніми роками. Зокрема, протягом першого півріччя 2022 р. (січень-червень), порівняно з аналогічним періодом 2021 р., спостерігаємо тенденцію до зменшення кількості звернень про вчинення домашнього насильства. Так, протягом січня-червня 2022 р. до правоохоронних органів надійшло на 27,5 % менше повідомлень щодо вчинення домашнього насильства. Аналогічно протягом першого півріччя 2022 р., порівняно з першим півріччям 2021 р., зареєстровано на 52 % менше кримінальних проваджень за ст. 126-1 КК України «Домашнє насильство»³.

У період з 1 січня по 30 червня 2022 р. Офіс Генерального прокурора зафіксував на 56 % менше кримінальних проваджень у контексті домашнього насильства порівняно з аналогічним періодом

---

¹ Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству : Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18> (дата звернення: 12.12.2022).

² Катерина Павліченко: у 2021 році до поліції про домашнє насильство заявили на 56 % більше громадян // Урядовий портал : офіц. сайт. 13.01.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/katerina-pavlichenko-u-2021-roci-do-policiyi-pro-domashnye-nasilstvo-zayavili-na-56-bilshe-gromadyan> (дата звернення: 12.12.2022).

³ Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни (I півріччя 2022 року) (анонс публічного обговорення) // ЮРФЕМ.ua : сайт. 23.09.2022. URL: <https://jurfem.com.ua/domashne-nasylstvo-v-ukraini-reahuvannya-v-umovakh-viyny/> (дата звернення: 12.12.2022).

2021 р.¹ Однак необхідно враховувати той факт, що в умовах війни багато людей знаходяться в постійному пошуку безпечних місць, а на окремих територіях упродовж тривалого часу був відсутній зв'язок, що не давало можливості повідомляти про можливі факти вчинення домашнього насильства. Загалом наведені статистичні дані свідчать про начебто покращення ситуації з попередження та запобігання домашньому насильству, однак ми маємо кардинально переоцінити погляди щодо протидії цьому негативному явищу.

Водночас існує безліч кримінальних правопорушень, які вчиняються у зв'язку із застосуванням домашнього насильства. На практиці виникають ситуації, де вбивства розслідують і направляють до суду без з'ясування та встановлення факту домашнього насильства. На науковому рівні цей вид вбивства не виокремлюється, що негативно впливає на практичну діяльність органів досудового розслідування, слідчі не звертають уваги на певні деталі, що свідчать про раніше вчинені факти домашнього насильства, а жертви насильства, у свою чергу, не звертаються за допомогою до правоохоронних органів [2, с. 324].

20 червня 2022 р. уряд України ратифікував Стамбульську конвенцію, яка набула чинності 1 листопада 2022 р. Відповідно до п. 3 ст. 62 Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» Конвенція є правовою підставою для співробітництва з питань надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, екстрадиції або виконання судових рішень у цивільних або кримінальних справах у разі надходження запиту від держави – учасниці Конвенції, з якою Україна не має договору про надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, екстрадицію або виконання судових рішень у цивільних або кримінальних справах. Україна визнає, що метою Конвенції є захист жінок від усіх форм насильства, недопущення, кримінальне переслідування та ліквідація насильства стосовно жінок і домашнього насильства, яке вчинене також стосовно чоловіків і дітей (хлопців та дівчат). Україна не розглядає жодне з положень Конвенції як таке, що зобов'язує її до зміни Конституції України та Сімейного кодексу України, інших законів України щодо інститутів шлюбу, сім'ї та усиновлення, а також таке, що втручається у право батьків виховувати своїх дітей відповідно до власних переконань. Україна зазначає, що відповідно до

---

¹ Звіт «домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни (I півріччя 2022 року)» // ЮРФЕМ.ua : сайт. 27.09.2022. URL: <https://jurfem.com.ua/domashne-nasylstvo-reahuvannya-v-umovakh-viynu/> (дата звернення: 12.12.2022).

Конституції України жодна ідеологія не визнається державою як обов'язкова і не підлягає впровадженню¹.

Ратифікація вказаної Конвенції покладає на Україну додаткові зобов'язання щодо ефективного проведення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством (ст. 126-1 КК України). Отже, є потреба в розробленні науково-практичних рекомендацій із питань ефективного проведення розслідування за фактами вчинення домашнього насильства. Важливого значення набуває також питання стосовно початку досудового розслідування за цією категорією кримінальних проваджень, адже, як слушно відмітила В. Дрозд, завдання кримінального провадження можуть бути належним чином виконані, а права, свободи та законні інтереси його учасників надійно захищені лише за умови, що кожному факту порушення закону надаватиметься належна правова оцінка шляхом встановлення відповідності обставин події, що містить ознаки кримінального правопорушення, фактичним даним. Чітка правова регламентація процесуальної діяльності саме на першому етапі досудового провадження є передумовою законності й обґрунтованості подальшого розслідування та судового розгляду справи [3, с. 268].

У Рекомендації СМ/Rec (2016) Комітету міністрів державам – членам Ради Європи наголошено, що розслідування повинні бути ефективними в тому розумінні, що вони призведуть до встановлення фактів, винних осіб і призначення їм справедливого покарання. Органи влади повинні вжити всіх можливих заходів для збору всіх доказів стосовно інциденту. Висновки розслідування повинні ґрунтуватися на ретельному, об'єктивному та неупередженому аналізі всіх відповідних складових. Для того, щоб розслідування було ефективним, особи, які відповідають за розслідування і які його ведуть, повинні бути незалежними та неупередженими з точки зору закону і практики. Будь-яка особа чи установа, які мають якийсь стосунок до справи, не повинні брати участі в її розслідуванні. Крім того, розслідування повинні проводити спеціалізовані, призначені для цього відділи відповідних органів державної влади, в яких працівники пройшли належну підготовку щодо міжнародних норм у галузі прав людини та гарантій. Розслідування повинні бути ефективними, щоб підтримувати довіру громадськості до процесу утвердження органами влади верховенства права, аби запобігати випадкам змови

---

¹ Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 № 2319-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20> (дата звернення: 12.12.2022).

або терпимості до незаконних дій і у справах за участі державних посадовців чи органів гарантувати їхню відповідальність за смерті, що сталися під час виконання ними своїх обов'язків¹. Незважаючи на те, що приписи наведеної Рекомендації стосуються розслідування фактів учинення кримінальних правопорушень проти журналістів, вимоги щодо проведення ефективного, своєчасного, об'єктивного та ретельного розслідування також мають поширюватися на факти вчинення домашнього насильства. Це обов'язок держави, наочним свідченням чого є норми Конституції України, де чітко задекларовано, що кожна людина в Україні має право на життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку, що визнається найвищою соціальною цінністю. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Отже, від своєчасного та якісного початку досудового розслідування залежать його подальше проведення та досягнення завдань кримінального провадження загалом [4, с. 83].

У нашому дослідженні увага буде приділена саме особливостям початку досудового розслідування кримінальних правопорушень про домашнє насильство (ст. 126-1 КК України). Звісно, можна сказати, що немає жодних особливостей початку досудового розслідування, оскільки відповідно до частин 1–2 ст. 214 КПК України незалежно від різновиду кримінального правопорушення будь-яке розслідування починається з моменту внесення слідчим, дізнавачем, прокурором відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Однак йдеться про наявність приводу, тобто передбаченого законом джерела інформації, та підстав для початку досудового розслідування, зокрема обставин, що свідчать про вчинення конкретного кримінального правопорушення. Наведене стосується адміністративного та кримінально-правового аспектів.

Як відмітив А. Вознюк, модель ст. 126-1 КК України хоча й позитивно спрямована, однак має низку вад. По-перше, може скластися хибне враження, що всі випадки домашнього насильства охоплюються ст. 126-1 КК України. Однак насправді це не так, оскільки в законі про кримінальну відповідальність різні прояви домашнього насильства криміналізовані в окремих складах злочинів. По-друге, виникають проблеми, пов'язані зі встановленням того, які випадки домашнього насильства слід кваліфікувати лише за цією статтею, а які потребують додаткової кваліфікації за іншими статтями Особливої

---

¹ Безпека журналістів. Збірник документів Ради Європи // Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806b5970> (дата звернення: 12.12.2022).

частини КК України. По-третє, слід розуміти відмінність домашнього насильства як злочину від домашнього насильства як адміністративного правопорушення. По-четверте, створюються передумови для порушення принципу «non bis in idem» [5, с. 7–8].

Варто звернути увагу також на відмінність переліку видів насильства, зокрема на відсутність у ст. 126-1 КК України такого виду, як сексуальне насильство. Напевно, це пояснюється тим, що кримінальна відповідальність за вчинення сексуального насильства передбачена у ст. 153 КК України.

У науковій літературі та судовій практиці звертається увага на необхідність розмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, та кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. У цьому питанні підтримуємо вчених, які відмічають, що з аналізу ст. 126-1 КК України, положень Стамбульської конвенції та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» стає зрозумілим, що домашнє насильство полягає у значно ширшому колі діянь, ніж ті, що криміналізовані у ст. 126-1 КК України. Відповідно неправильно зводити злочин, пов'язаний із застосуванням домашнього насильства, до ст. 126-1 КК України. Визначення поняття злочину, пов'язаного з домашнім насильством, доцільно здійснювати і з огляду на загальне поняття домашнього насильства, зважаючи на загальне розуміння поняття і ознак кримінального правопорушення як такого [6, с. 153, 155].

У процесуальному аспекті особливостей початку досудового розслідування домашнього насильства звернемо увагу на таке. Після аналізу положень ст. 477 КПК України можна з упевненістю зазначити, що підставою для початку досудового розслідування кримінальних правопорушень щодо домашнього насильства (ст. 126-1 КК України) є лише заява потерпілого. Тобто розслідування домашнього насильства належить до категорії кримінальних проваджень, що здійснюються у формі приватного обвинувачення. В іншому разі, наприклад у випадку виявлення слідчим, дізнавачем, прокурором факту вчинення домашнього насильства, останні не зможуть внести відомості про це до ЄРДР та розпочати досудове розслідування.

Проаналізувавши проблемні питання, пов'язані з початком досудового розслідування домашнього насильства, Т. Іщенко вказала на важливість розширення переліку підстав для початку досудового розслідування домашнього насильства. Зокрема, дослідницею запропоновано такі шляхи вирішення вказаних питань: 1) надання прокуророві права розпочинати кримінальне провадження за ст. 126-1 КК України, якщо особа через свій безпорадний стан або з інших об'єктивних причин не може самостійно захистити свої законні інтереси; 2) виключення ст. 126-1 КК України з переліку кримінальних

правопорушень, за якими кримінальне провадження може бути розпочато у формі приватного обвинувачення [7, с. 81–83]. Наведена позиція корелюється із завданнями кримінального провадження (ст. 2 КПК України), пріоритетне місце серед яких посідає захист прав, свобод і законних інтересів особи. Крім того, Європейський суд з прав людини у справі «Opuz v. Turkey» (2009) наголосив, що згідно з Європейською конвенцією ґендерне насильство є формою дискримінації, яка зачіпає суспільні інтереси, що, у свою чергу, вимагає ефективних дій з боку держави. При цьому насильство в сім'ї не є приватною чи сімейною справою¹. Дійсно, держава має сформувати механізм дієвого й ефективного захисту прав людини та забезпечити його безперерйне функціонування [8, с. 34].

Водночас потрібно враховувати те, що навіть наявність заяви особи про вчинення домашнього насильства не завжди буде підставою для початку досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України. Адже в диспозиції ст. 126-1 КК України закріплено, що домашнє насильство – це «умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи»². Побудова диспозиції норм ст. 126-1 КК України свідчить, що в її положеннях, на відміну від п. 3 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та ст. 173-2 КУпАП, передбачена така ознака об'єктивної сторони, як умисне систематичне вчинення певного виду насильства. Вивчення й аналіз судових рішень, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень, дає змогу визначити, що найбільш поширеною формою вчинення домашнього насильства є систематичне вчинення психологічного насильства, яке виражається у словесних образах, погрозах, висловлюваннях нецензурною лайкою у бік потерпілого, приниженні честі та гідності, що призвело до психологічних страждань і суттєвого погіршення якості життя.

Спостерігаємо також відмінність у деталізації відносин між кримінальним і потерпілим, оскільки, виходячи з диспозиції ст. 126-1 КК

---

¹ Case of Opuz v. Turkey (Application No. 33401/02). 9 June 2009 // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-92945> (дата звернення: 12.12.2022).

² Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.12.2022).

України, основним об'єктом кримінального правопорушення є здоров'я особи, а факультативним в окремих випадках виступає гідність, воля, честь і недоторканність психологічного здоров'я особи. З об'єктивного боку, це є насильство, і лише три його види (психологічне, фізичне й економічне) несуть за собою фізичні та психологічні страждання, розлади здоров'я, втрату працездатності, залежності в емоційному плані або погіршення самої якості життя особи, яка є потерпілою. Суб'єкт учинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, є спеціальним, а саме до подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких стосунках.

Отже, однозначно можна стверджувати, що з об'єктивного боку є лише систематичний умисел, тобто коли таке діяння вчиняється однією особою неодноразово (систематично (три і більше разів), що має бути підтверджено притягненням особи до адміністративної відповідальності).

На практиці досить важливим є розмежування притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства. Як відмічалось, у визначені, наведеному у ст. 126-1 КК України, міститься така ознака, як систематичне вчинення. Тому недарма юристи-практики наголошують, що кваліфікація випадку домашнього насильства як адміністративного чи кримінального правопорушення залежить як від його систематичного характеру, так і від наслідків для людини, яка від нього постраждала. Часто це означає, що особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі, має бути визнана винною у двох випадках домашнього насильства як правопорушення за КУпАП України, перш ніж наступний випадок буде кваліфікований як систематичне правопорушення і потенційно підпадатиме під дію КК України [9]. Проте з урахуванням аналізу судової практики можна зазначити, що в деяких випадках проведення розслідування за ст. 126-1 КК України розпочиналося після п'ятиразового притягнення особи до адміністративної відповідальності. Наприклад, у вирокі Київського районного суду м. Одеси від 9 червня 2022 р. зазначається «... кожного разу окремо, а саме 07.02.2020 року о 22-40 годин, 20.03.2020 року о 21-00 годин, 28.04.2020 року о 18-00 годин, 15.05.2020 року, 26.07.2020 року о 22-00 годин, перебуваючи за місцем мешкання, за адресою: АДРЕСА_1, ОСОБА_9, на ґрунті особистих неприязних відносин, провокував словесний конфлікт, в ході якого, діючи систематично, умисно та цілеспрямовано, усвідомлюючи характер своїх протиправних дій, вчинював відносно своєї матері ОСОБА_5, психологічне насильство у вигляді словесних образ, погрозах, висловлюваннях нецензурною лайкою в її бік, приниженні гідності останньої, тому

ОСОБА_9, було визнано винним у скоєнні ряду адміністративних правопорушень передбачених ч. ч. 1, 2 ст. 173-2 КУпАП – вчинення домашнього насильства відносно ОСОБА_5, що з огляду на кількість вчинених правопорушень впродовж певного періоду часу, виразилось в систематичному домашньому насиллі психологічного характеру ОСОБА_9, по відношенні до своєї матері ОСОБА_5»¹. Про п'ятиразове притягнення особи до адміністративної відповідальності також зазначається в тексті вироку Зарічного районного суду м. Суми від 14 січня 2021 р.²

Особа, яка вчинила домашнє насильство та була притягнута до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП, береться уповноваженим підрозділом поліції на профілактичний облік із моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства на встановлений законодавством строк і проводить із ним профілактичну роботу. Працівник уповноваженого підрозділу поліції, відповідальний за організацію роботи з особами, які перебувають на профілактичному обліку, вносить відомості про кривдника до журналу реєстрації осіб, які перебувають на профілактичному обліку за вчинення домашнього насильства, що ведеться в електронному вигляді, а в разі відсутності такої можливості – у друкованому вигляді. Відомості про взяття кривдника на профілактичний облік протягом доби вносяться до інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних» працівником уповноваженого підрозділу поліції, відповідальним за організацію роботи з особами, які перебувають на профілактичному обліку. Від цього часу особа буде перебувати на превентивному обліку Національної поліції за категорією «домашній кривдник» («сімейний насильник»).

У цьому контексті та для більш ширшого розкриття теми слід звернути увагу на дотримання принципу «non bis in idem», тобто неможливості притягнення до юридичної відповідальності вдруге за ті правопорушення, за які особа вже понесла відповідальність. Так, у Постанові Верховного Суду від 14 червня 2022 р. (справа № 585/3184/20, провадження № 51-5266км21) надано аналіз і фактичне

---

¹ Вирок Київського районного суду м. Одеси від 09.06.2022 : справа № 947/31694/20, провадження № 1-кп/947/142/22 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827969> (дата звернення: 12.12.2022).

² Вирок Зарічного районного суду м. Суми від 14.01.2021 : справа № 591/6286/20, провадження № 1-кп/591/303/21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94145482> (дата звернення: 12.12.2022).

співвідношення притягнення особи до кримінальної та адміністративної відповідальності (їх зв'язок за ст. 126-1 КК України та ст. 173-2 КУпАП). Як зазначено у вказаній Постанові ВС, ст. 126-1 КК України передбачено кримінальну відповідальність за вчинення домашнього насильства. Ознакою об'єктивної сторони зазначеного кримінального правопорушення є систематичність фізичного, психологічного та економічного насильства, застосовуваного до подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах. Сама ж систематичність характеризується як кількісним критерієм (багаторазовість періодично здійснюваних дій), так і якісним, яким є взаємозв'язок, внутрішня єдність, що утворює наполегливу протиправну поведінку винуватої особи стосовно певного потерпілого чи потерпілих.

За вчинення одиничних діянь, які мають ознаки домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування винувата особа може бути притягнута до відповідальності за ст. 173-2 КУпАП. Інакше кажучи, адміністративним проступком, відповідальність за який наступає за ст. 173-2 КУпАП, може визнаватися вчинення домашнього насильства, яке не є тривалим чи систематичним. Натомість систематичність як ознака кримінально караного діяння означає повторюваність тождесних або схожих дій чи бездіяльності, кожне з яких само по собі може створювати враження незначності, але їх учинення у сукупності досягають того рівня якості, коли в цілому діяння набувають ознак кримінального правопорушення, призводячи до наслідків, визначених диспозицією ст. 126-1 КК України (фізичні або психологічні страждання, розлади здоров'я, втрата працездатності, емоційна залежність або погіршення якості життя). Тобто для кваліфікації дій винуватої особи важливо, що насильницькі дії вчиняються систематично, а систему може становити як неодноразово застосована одна із трьох форм насильства, зазначена у ст. 126-1 КК України, так і різна варіативність поєднання як фізичного, так і психологічного й економічного насильства щодо однієї і тієї самої потерпілої особи чи осіб. При цьому кількісний критерій систематичності як ознака домашнього насильства полягає в учиненні трьох і більше актів насильства, про що раніше зазначав Верховний Суд (справа № 583/3295/19, провадження № 51-6189км20)¹.

---

¹ Постанова Верховного Суду від 14.06.2022 : справа № 585/3184/20, провадження № 51-5266км21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105301745> (дата звернення: 12.12.2022).

Отже, факт документування домашнього насильства має значення для доказування систематичності, але не більше ніж інші передбачені законом докази. Тому не має значення, чи було відображено в адміністративному протоколі поліції, в обмежувальному приписі чи в іншому документі факти актів насильства. Відповідно систематичність домашнього насильства, яке наполегливо продовжує вчиняти винувата особа, але не винятково, може бути підтверджена попереднім притягненням її до адміністративної відповідальності не менше двох разів за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП. За таких обставин те, що особу раніше притягали до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, не виключає наявності в її діях складу кримінального правопорушення, якщо вона продовжує вчиняти домашнє насильство, кількість епізодів яких загалом не менше трьох, і ці систематичні дії потягли наслідки, визначені ст. 126-1 КК України. Тобто попереднє притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства за умови подальшої повторюваності вчинення протиправних дій щодо певної потерпілої особи чи осіб і настання конкретних наслідків, які визначені законодавцем як більш тяжкі, ніж ті, що зазначені в законодавстві України про адміністративні правопорушення, не свідчить про подвійне притягнення до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення¹.

З урахуванням викладеного можна зазначити, що у заяві про вчинення домашнього насильства мають бути зазначені, серед іншого, відомості про систематичність учинення протиправних дій, які полягають у вчиненні домашнього насильства. Бажано, щоб були викладені відомості про притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства.

Беручи до уваги викладене, на наш погляд, складність прийняття слідчим, дізнавачем, прокурором рішення про початок досудового розслідування про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, обумовлена особливим правовим регулюванням джерельної інформації та низки нормативних приписів, які слід враховувати. Зокрема, йдеться про розгалужену систему норм, які регламентують питання притягнення особи до відповідальності за вчинення домашнього насильства. Отже, під час визначення та внесення відомостей до ЄРДР про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, необхідно керуватися нормами не лише спеціальних статей КК України, але й Кодексу України про

---

¹ Там само.

адміністративні правопорушення, Сімейного кодексу України, Житлового кодексу Української РСР та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Крім того, виникає складність у визначенні попередньої кваліфікації, яка відповідно до п. 5 ч. 5 ст. 214 КПК України під час унесення відповідних відомостей до ЄРДР повинна обов'язково зазначатися. Певні труднощі виникають також у зв'язку з тим, що, з одного боку, у слідчого, дізнавача, прокурора має бути інформація про умисне системне вчинення особою домашнього насильства, а з іншого, – вчинення такого діяння щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах. На наше переконання, на початковому етапі під час унесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР не завжди можливо встановити точну кваліфікацію вчиненого діяння.

Висновки

Домашнє насильство посягає на низку прав і свобод людини, які захищаються національним та міжнародним законодавством. Від домашнього насильства щодня потерпають як жінки, так і чоловіки, підлітки, діти і люди похилого віку. Спільними рисами кримінально-правової політики багатьох держав є встановлення відповідальності за домашнє насильство і детальна регламентація протидії цьому явищу в нормах законодавства, що стало наслідком імплементації положень Стамбульської конвенції.

Під час унесення слідчим, дізнавачем, прокурором до ЄРДР відомостей про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, має бути наявна інформація про неодноразове (три і більше) притягнення кривдника до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП або про вчинення систематичних дій, пов'язаних із домашнім насильством. У цьому питанні необхідно розуміти, що притягнення особи до адміністративної відповідальності є лише одним із способів доказування. Якщо особу не було притягнуто до адміністративної відповідальності, але вона систематично вчиняла дії (домашнє насильство), то можна відразу вести мову про кримінальну відповідальність за відповідні дії.

Список бібліографічних посилань: 1. Рось А. В., Балац Р. М. Запобігання кримінальним правопорушенням як одне із завдань кримінального судочинства. *Право і безпека*. 2020. № 4 (79). С. 86–91. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.4.13>. 2. Шаповал К. А. Деякі особливості тактики проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування вбивств, учинених у зв'язку із застосуванням домашнього насильства. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. Вип. 2 (93). С. 324–330. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2021.2.29>.

3. Дрозд В. Г. Окремі питання регламентації початку досудового розслідування в умовах проведення правової реформи. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 268–272. **4.** Ковтун О. В. Доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із перешкоджанням законній професійній діяльності журналістів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 233 с. **5.** Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. *Форум права*. 2019. № 2 (55). С. 6–14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.2635559>. **6.** Кваліфікація та основи методики розслідування домашнього насильства : навч. посіб. / С. Романцова, Н. Устрицька, І. Гловюк та ін. ; за ред. І. Гловюк, Н. Лашук, С. Романцової. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 404 с. **7.** Іщенко Т. В. Розслідування домашнього насильства : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2021. 324 с. **8.** Брус І. Роль прокуратури у запобіганні та протидії домашньому насильству. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2018. № 4/2 (58). С. 32–44. **9.** Даніель А. Практика розгляду судами справ про домашнє насильство // Ліга.Блоги : сайт. 21.04.2021. URL: <https://blog.liga.net/user/adaniel/article/39717> (дата звернення: 12.12.2022).

Надійшла до редколегії 13.12.2022

Прийнята до опублікування 20.12.2022

Ablamskyi S. Ye., Lukianenko Yu. V. Peculiarities of initiating a pre-trial investigation on domestic violence (Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine)

Prevention, counteraction and investigation of criminal offenses is a priority task of law enforcement agencies for any legal, democratic state. While the general issues of combating domestic violence are being studied at the scientific level for a long time, the specifics of initiating an investigation of this destructive phenomenon have remained understudied, which indicates the relevance of the topic for scientific discussion. This aspect has also an important practical significance, as it is shown in the analysis of the studied case law. It has been identified and analyzed the peculiarities of initiating a pre-trial investigation on domestic violence, in particular: firstly, domestic violence (Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine) is classified as a criminal proceeding carried out in the form of private prosecution, and therefore it is initiated at the request of the victim; secondly, when an investigator, interrogator or prosecutor enters information about a criminal offense into the Unified Register of Pre-trial Investigations under Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine, there must be information about repeated (three or more times) bringing the offender to administrative responsibility under Article 173-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses or about committing systematic actions related to domestic violence. In this regard, it should be noted that bringing a person to administrative liability is only one way of providing evidence. If a person has not been brought to administrative responsibility, but has systematically committed acts (domestic violence), then it is reasonable to consider criminal liability for the relevant actions. It has been determined that difficulties arise due to the fact that, on the one hand, the investigator,

interrogator or prosecutor must have information about the intentional systematic commission of domestic violence by a person, and on the other hand, the commission of such an act against a spouse or former spouse or other person with whom the perpetrator is (was) in a family or close relationship.

Key words: violence, domestic violence, precautionary regulations, physical violence, psychological violence, abuser, victim.

